

РЕЦЕНЗИЯ

за дисертационния труд на

Първан Симеонов Първанов

на тема **„Радикална популистка десница в съвременна Швейцария, Полша и България**

(сравнителен анализ)

за присъждане на образователна и научна степен „Доктор“ в професионално

направление 3.3. Политически науки (Сравнителна политология)

от доц. д-р Румяна Коларова

1. ДАННИ ЗА ДИСЕРТАНТА

Като редовен докторант към катедра „Политология“ Първан Симеонов е отчислен с право на защита през 2010 година, след представяне на цялостен текст, който е изискваше минимални доработки и допълнения, но професионалните му ангажименти, свързани с навлизането в една нова за него организационна и публична среда, ангажирането му с ръководна позиция от юни 2013 година съществено забавиха представянето на завършени текст на докторантския му труд. Първан Симеонов натрупа опит, като същевременно неговият обект на изследване – три партии в три европейски демокрации, претърпяха съществена еволюция преминаха през кризи и трансформации. Не без значение е и експоненциалният ръст на академичните изследвания по темата за радикално десният популизъм, както и еволюцията на изследователските модели. И предимствата и недостатъците на представения за защита текст са резултат от тази забавена във времето защита.

2. ДАННИ ЗА ДОКТОРАНТУРАТА

Представените документи, дисертационен текст и публикации напълно отговарят на изискванията. Не ми е известно да са допуснати нарушения по процедурата на обучение, в процеса на изработване на дисертацията и свързаните с нея публикации, както и при вътрешна защита.

3. ДАННИ ЗА ДИСЕРТАЦИЯТА И АВТОРЕФЕРАТА

Представеният дисертационен труд е с обем 171 страници, разделен е на увод и три глави, като третата част на третата глава играе ролята на заключение. Научният апарат съдържа 85 заглавия, като в библиографията не са включени програмните

документи и други информационни материали свързани с дейността на трите разглеждани политически партии, които докторантът безспорно е ползвал. Цитираната научна литература е във фокуса на темата, като е потърсен специфичен срез на публикациите, свързани с анализа на популистките радикално десни партии в Европа. Докторантът не е търсил изчерпателност, а е следвал свои критерии за подбор, които отговарят на избора от него изследователски подход и изследователски цели. Източниците са разнообразни, авторитетни и сред тях няма неизползвани, т.е. библиографията е действителна и пълноценно приложена.

Дисертационният труд на Първан Симеонов Първанов напълно отговаря на изискванията в Чл. 6, ал. 3 от Закона – *„показва, че кандидатът притежава задълбочени теоретични знания по съответната специалност и способности за самостоятелни научни изследвания“*; *„съдържа научни или научно-приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката“*).

Авторефератът (с обем 31 стр.) коректно отразява съдържанието на дисертационния труд и обобщава научните му приноси. Посочени са две публикации по темата на дисертацията.

4. НАУЧНИ ПРИНОСИ

Дисертационният труд на Първан Симеонов има два обособени компонента – първият в рамките на по-общата методологическа тема „погрешно формулиране на понятия“ и се отнася до анализа на теоретичния дебат и извеждането (аргументирането) на работна дефиниция за „популистки“ и „радикално десни“ партии. Това не е елементарна задача, защото през последните 15 години темата е от ключово значение в политическата наука не само за сравнителните изследвания (и в частност за изследванията на партиите), но и за почти всички направления на политологията, включително и за политическата философия (теория).

Вторият компонент при изработването на теоретичната рамка на изследването се състои в аргументираният отговор на друг важен въпрос – доколко са сравними радикално десните партии в Западна Европа от една страна, и в Централна и Източна Европа, от друга? В какви параметри може да се търси сходството и различието между тях? Доколкото основният обект на анализ в дисертацията на Симеонов са три радикално десни, популистки партии аргументираният отговор на този въпрос е от ключово значение за измеренията на неговото изследване, като същевременно задава (определя) и научната стойност на дисертационния труд.

Редно е да подчертая, че този двукомпонентен теоретичен анализ е твърде необходим, доколкото сравнението на българската партия АТАКА с Швейцарската народна партия буди много въпроси, които са както свързани както с различните политически и държавно-административни уредби на двете държави, така и породени от различията в икономиката и политическата култура на двете нации. Не малко са и съображенията поставящи под въпрос сравнимостта на полската Право и справедливост и българската АТАКА. В сравнителната политология има два основни принципа при бинарните сравнения – на най-сходните и на най-различните случаи/ казуси. Първан Симеонов не подхожда формално и не се изкушил да направи лесен избор. Той следва друга логика – подбира два от най-успешните и емблематични случаи на десен популизъм, съответно в Западна и Източна Европа и ги сравнява с българския случай. Т.е. търси да оцени българският случай на фона на два емблематични европейски казуса. Макар и да има други, по-често използвани подходи към тази изследователска задача, изборият от Първан Симеонов е оригинален, напълно приемлив и добре аргументиран от него.

Същинското изследване на Симеонов е в третата глава на дисертационния му труд, която е озаглавена „Изследване“. В нея той изпълнява основната си изследователска задача *„да се открият най-общи сходства и отлики в позиционирането на трите партии според пространствените измерения на партийна надпревара, отбелязани в разгледаните в дисертацията теории“* (Автореферат с. 7) или казано по-конкретно *„При пълно съобразяване на отчетливите различия между трите общества, както и на спецификата на трите партийни системи, ще потърсим в позициите на ШНП, “ПиС” и „Атака“ въпроси, които могат да послужат като индикатори за най-общото разположение на трите партии според описаното измерение на консервативност (либертарно – авторитарно, ”отвореност” – “затвореност”, “Гал” – “Тан” и т.н.). Разбира се, в допълнение ще отчетем и измерението „социализъм“ – „капитализъм“.“* (Дисертационен труд, с. 57).

Първан Симеонов структурира анализа си чрез седем „теми“ - - /1/ икономика, финанси, позиции по социални въпроси, /2/ позиции в различни важни области; /3/ позиции спрямо религията, /4/ позиции спрямо ЕС и свързани теми, /5/ проявления на национализъм, /6/ антикомунизъм (при ПИС); /7/ законност и ред. По всяка от тях той детайлно разглежда програмите на трите партии (разгледани диахронно), като основна цел на анализа му е да изведе сходствата и различията между тях. В края на всеки от седемте аналитични раздела Симеонов прави своите обобщения, чиято цел е да се посочи

доколко по съответната „тема“ или измерение има сходство между програмите на трите разглеждани партии.

В обобщението, с което заключава и третата глава и дисертационния труд на Симеонов се оценява както степента на радикализъм, така и сферата, в която той се проявява. Дисертантът констатира няколко тенденции на промяна, които са общи и за трите разглеждани партии – дерадикализация и засилване на „социо-културните позиции“ за сметка на икономическите. Изводът му е, че в популистките си апели и трите партии са повече в *„измерението на консервативност (либертарно – авторитарно, ”отвореност” – “затвореност”, “Гал” – “Тан”*, отколкото в измерението ляво – дясно.

Целта на така направения сравнителен анализ е да се аргументира тезата, че самата програмна еволюция на радикално десните популистки партии потвърждава наложилата се в литературата оценка за природата на радикално-десния популизъм в Европа.

Когато трябва да се оценява значимостта на резултатите, които Първанов постига при анализа на трите конкретни казуса на радикално десни популистки партии, трябва да се подчертае, че едно от основните предимства на неговото изследване – изборът на тема и изследователски проблем е силно отслабено от факта, че окончателният текст на дисертационния му труд е изработен девет години след приключване на основния етап от научното му дирене. Ако преди девет години оценката за неговите приноси със сигурност щеше да започне с констатацията, че темата на дисертацията е много актуална, днес трябва да правим уговорката, че темата безспорно е в центъра на публичния дебат, но приносните изследвания в тази проблемна област вече са много по-фокусирани и с много по-специализиран инструментариум.

Първан Симеонов не си поставя за цел, пък и така избраната теоретична рамка не би му позволила да постигне една от най-лесните изследователски задачи – чрез анализ на „българския случай“, на неговите специфики да се дефинират и оценят процеси, които характеризират радикално десните политически партии в други европейски демокрации. Всъщност основната част от неговите изследователските усилия са изместени по посока на “мета-теоретичния“ дебат. Тук той демонстрира добра информираност, голяма зрялост и свобода на изказа. Безспорно Първан Симеонов пише по тема, която добре познава, излага и аргументира тези, които дълго е обмислял и многоаспектно е анализирал. Преди девет години е стигнал до изводи, които добре се вписват в актуалната днес теоретична рамка, очертал е тенденции, които времето е потвърдило.

При оценката на резултатите от изследователските усилия на Първан Симеонов е неизбежно да се посочат поне два трудни избора, които той е трябвало да направи в своя анализ. На първо място в сравнителната политология и особено в добре развитото направление на партийните изследвания има разработен прецизен инструментариум за анализ на партийните програми, който би организирал и систематизирал както изследователските усилия на дисертанта, така и получените резултати при сравнението на политическите програми и политически действия на трите радикални партии. Нещо повече, могат да се ползват и готови модели, като основа върху която да се структурира анализа. Симеонов е избрал друг подход – той анализира историческите траектории, променящите се във времето позиции на изследваните партии по седемте ключови за него теми. Изборът на подход е право на автора и със сигурност отговаря на предварително зададените изследователски цели, но така избраният подход веднага демонстрира своите слабости – втората „тема“ е определена като „позиции в различни важни области“. Тук явно е потърсен баланс между желанието да се изведат общи измерения на анализа и желанието добросъвестното да се очертаят специфичните за всяка една от трите партии политически приоритети и програмни намерения. Резултатът е включването на тази атеоретична категория в списъка от измерения за сравнителен анализ.

На второ място, виждам дефицит при анализа на едно от най-големите различия между българският случай и другите два – фактът, че през разглеждания период АТАКА не само не е управляваща партия, но и активно изгражда своя програмна и електорална профил върху отказа да участва в управлението. Макар Симеонов да споменава тази специфика в анализа си и отделя недостатъчно внимание и пропуска да оцени ключовото ѝ значение за обяснението на спецификата на българския случай – парадоксалното, двойствено позициониране на АТАКА в изследването на Chapel Hill през 2006 година – най-вляво по измерението „ляво-дясно“ и най-вдясно по измерението GAL/TAN. При подобен програмна профил едва ли АТАКА може да има самостоятелен ресурс да управлява. Въпросът е може ли партия с подобен профил да бъде коалиционен партньор или единственият начин тя да има съпричастност към управлението е в ролята на „подкрепяща партия“. Мисля, че именно отговорите на тези въпроси биха придали допълнителна стойност на дисертационния труд на Първан Симеонов.

В заключение искам още веднъж да подчертая, че изследването на Първан Симеонов има приносен характер заради поне две от постигнатите от него изследователски цели: /1/ да оцени българският случай на радикално-дясна популистка

партия на фона на два емблематични европейски казуса; /2/ чрез диахронен анализ на политическите програми на три много различни партии да очертае обща тенденция на тяхното сближаване по линията на културния/ ценностния консерватизъм, която според него е ясен индикатор за общата природа на популистките крайно-десни партии в Европа. Това ми дава основание да оценя положително резултатите от неговите изследователски усилия.

5. ПУБЛИКАЦИИ И УЧАСТИЯ ВЪВ НАУЧНИ ФОРУМИ

В автореферата Първанов е посочил две публикации по темата на дисертацията си, но той има много други публикации които пряко или косвено са свързани с темата за радикално десния популизъм – анализи на електорални нагласи в България, на дългосрочни тенденции на промяна в ценностните и партийни предпочитания на избирателите. Първан Симеонов не използва този богат емпиричен материал най-вече защото е избрал да се придържа към сравнителен подход, при който българският случай няма специално, обособено разглеждане.

Публикации свидетелстват, че предлагания за защита дисертационен труд е резултат от задълбочена изследователска работа, както и от последвала политическия дебат, така и в процеса на взимане на решения.

6. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Като имам предвид научно-теоретичната, изследователската и приложната значимост на дисертационния труд на **Първан Симеонов Първанов**, убедено ще гласувам „за” да му бъде присъдена образователната и научна степен „Доктор“ в професионално направление Политически науки.

06.10.2019

доц. д-р Румяна Коларова